

ANNA ZELMA
Lublin

POMOC KATECHEZY W ROZWIĄZYWANIU PRZEŻYWANYCH PRZEZ KATECHIZOWANĄ MŁODZIEŻ KONFLIKTÓW (NA PRZYKŁADZIE BADAŃ EMPIRYCZNYCH)

1. WSTĘP

„Katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, a obejmuje ona przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego [...]” (CT 18). Katecheza dąży więc do tego, aby pogłębiać rozumienie Tajemnicy Chrystusa w świetle słowa, aż cały człowiek będzie nasycony Jego światłem. Przemieniony przez działanie łaski w nowe stworzenie chrześcijanin zaczyna naśladować Chrystusa i z dnia na dzień uczy się w Kościele coraz lepiej myśleć jak On, postępować zgodnie z Jego przykazaniami i ufać tak, jak On nas do tego wzywa [...]” (CT 20). Ten proces kształtowania wiary rozpoczyna się w dzieciństwie, a pogłębia w wieku młodzieńczym. Dlatego katecheza adresowana do młodzieży „powinna rzucać światło chrześcijańskiego orędzia na te sprawy, które bardziej interesują dorastającego człowieka, a więc: sens egzystencji cielesnej, miłość i rodzina, norma kierująca życiem, praca i czas wolny, sprawiedliwość i pokój [...]” (DCG 84). „Równocześnie katecheza – jak stwierdza *Dyrektorium katechetyczne* – stanowi środek szczególnie skuteczny do zrozumienia we własnym życiu planu Bożego i poszukiwania ostatecznego sensu ludzkiej egzystencji [...]” (DCG 21). Katecheza ma pomóc w analizie, interpretacji i ocenie własnego doświadczenia, jak również w nadaniu chrześcijańskiego sensu własnej egzystencji, wskazując na Boże działanie, przez które dokonuje się nasze zbawienie (DCG 74). Dlatego interesuje ją cała egzystencja ludzka, a więc życie nie tylko dzieci, ale i młodzieży oraz starszych w ich środowisku rodzinnym, szkolnym i kościelnym, w spotkaniu towarzyskim i na ulicy. Roz-

patruje ona aktywność jednostki, zrealizowane zamiary, niespełnione tęsknoty oraz to wszystko, co w człowieku wywołuje reakcje psychiczne. Katecheza docenia również modlitwę i liturgię, a jednocześnie zwraca uwagę na rozrywkę i pracę, radości i przykrości, nadzieje i lęki, sukcesy i niepowodzenia, ujmując tę całą rzeczywistość pod kątem zbawienia¹ Katecheza adresowana do młodzieży powinna więc uwzględniać także konflikty, które powstają w życiu młodych ludzi. Stąd uzasadnione jest stawianie pytania o to, czy i w jaki sposób katecheza pomaga młodzieży w rozwiązywaniu konfliktów.

W poniższym artykule przedstawi się, korzystając z katechetycznych założeń programowych i badań empirycznych przeprowadzonych wśród maturzystów z wybranych szkół średnich, rodzaje konfliktów omawiane na katechezie, sposoby udzielanej przez katechezę pomocy w rozwiązywaniu przeżywanych przez młodzież konfliktów oraz propozycje katechizowanych dotyczące badanego problemu².

2. PROBLEMATYKA KONFLIKTÓW W MATERIAŁACH KATECHETYCZNYCH DLA MŁODZIEŻY³

Obowiązujący od 1971 r. program ramowy katechizacji młodzieży w zakresie szkoły średniej jest nazwany *Chrześcijanin w świecie współczesnym*. Łączy on ze sobą treści dogmatyczne, biblijne, moralne i historyczne. Równocześnie próbuje dostosować je do rozwoju psychicznego młodzieży oraz obiera egzystencjalny, a nie ontologiczny punkt wyjścia nauczania. Poza tym program katechetyczny „przesuwa” akcent z wiedzy o prawdach religijnych i moralnych na osobiste zaangażowanie się młodzieży w wiarę, czyli z poznania rozumowego na decyzję woli i miłości, jako odpowiedź na apel Boga⁴.

¹ M. M a j e w s k i, *Antropologiczna koncepcja katechezy*, Kraków 1995, s. 140-141.

² Badania zostały przeprowadzone we wrześniu i w październiku 1995 r. w dwóch różnych środowiskach. Do pierwszej grupy zaliczono wypowiedzi udzielone przez maturzystów z dużego miasta (Olsztyn), do drugiej grupy włączono odpowiedzi maturzystów z małego miasta (Bliżyn, Stąporków, Szydłowiec). Ogółem przebadano 600 osób, które odpowiadały na postawione im w kwestionariuszu ankiety pytania, dotyczące poruszanego problemu.

³ Badania dotyczące konfliktów młodzieżowych i prób ich rozwiązywania na katechezie przeprowadzono w liceach ogólnokształcących, w których katecheci realizowali program nauczania religii oparty na materiałach wydanych pod redakcją ks. J. Szpeta. Z tego względu analizę problematyki konfliktów, omawianych na katechezie, ograniczy się do tej jednej wersji programu katechetycznego.

⁴ *Ramowy program katechizacji w zakresie szkoły średniej (I-IV) z 1971 roku*, w: *Mate-*

W ten sposób w programie tym znajdują odbicie dwa kierunki katechetyczne: kerygmaticzny i antropologiczny. Dlatego, zgodnie z pierwszą tendencją, każda katecheza ma być zarówno wezwaniem, które Chrystus kieruje do młodzieży, jak i powinna prowadzić do udzielenia przez katechizowanych odpowiedzi na to wezwanie. Natomiast uwzględniając współczesną tendencję antropologiczną w katechezie program pragnie wiązać przekaz orędzia wiary z życiem. Domaga się więc on interioryzacji przekazywanych wiadomości, które mają służyć kształtowaniu postaw chrześcijańskich, odpowiedzialnych za Kościół i za świat⁵ Treść katechezy, adresowanej do młodzieży szkół średnich, jest podzielona na cztery wielkie grupy tematyczne. Wyznaczają one materiał na poszczególne lata katechizacji.

Pierwszy rok nauczania ma na celu przybliżenie uczniom tajemnicy Jezusa Chrystusa i jest zatytułowany „Spotkania z Chrystusem” Treść drugiego roku katechizacji koncentruje się wokół zagadnień eklezjalnych i nosi tytuł „Chrystus żyjący w swym Kościele” W trzecim roku nauczania podejmuje się zagadnienia religioznawcze oraz dotyczące fundamentalnych prawd wiary. Całość problematyki jest zatytułowana „Człowiek wobec problemu wiary” Ostatni, czyli czwarty rok katechizacji, przewiduje tematykę moralną i społeczną, obejmującą problemy chrześcijańskiego poglądu na świat, osobowego rozwoju człowieka, małżeństwa i rodziny, ojczyzny, państwa oraz Kościoła we współczesnym świecie. Ta szeroka problematyka zagadnień nosi tytuł „Chrześcijanin w świecie współczesnym”⁶.

W świetle programu ramowego zostały wypracowane programy szczegółowe. Komisja do spraw katechizacji zatwierdziła trzy programy: krakowski, poznański i jezuicki, związany z serią podręczników pt.: *Spotkania z Bogiem*⁷

W praktyce katechetycznej funkcjonują także dwie serie materiałów katechetycznych, uwzględniające założenia programu ramowego. Pierwszą serię podręczników przygotowano w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, pod

riały pomocnicze do nauczania religii, Wrocław 1991, s. 5.

⁵ R. M u r a w s k i, *Program katechezy w szkołach ponadpodstawowych*, w: *Katecheza w szkole*, red. J. Krucina, Wrocław 1992, s. 95-96.

⁶ *Ramowy program w zakresie szkoły średniej*, s. 6-17.

⁷ M u r a w s k i, dz. cyt., s. 98.

redakcją ks. prof. M. Majewskiego⁸, natomiast drugą serię, zatytułowaną *Życie Prawdą*, opracowano w środowisku poznańskim, pod redakcją ks. J. Szpety⁹

Zredagowane w Poznaniu materiały katechetyczne, pozostają w ścisłym związku z programem ramowym, zapożyczają tytuły oraz starają się zachować jego wskazania.

Podręcznik przeznaczony do nauczania w pierwszym roku szkoły ponadpodstawowej zatytułowany jest *Spotkania z Chrystusem*¹⁰. Autorzy katechez pragną ukazać osobę, życie, działanie i naukę Jezusa, uwzględniając równocześnie prawdy wiary, naukę Kościoła i życie chrześcijańskie. Włączają także informacje historyczne oraz zagadnienia liturgiczne. Zgodnie z założeniami programu ramowego, twórcy katechez „odchodzą” od podziału na przedmioty oraz od ukazywania życia Jezusa Chrystusa na wzór klasycznych historii biblijnych. Przedstawiają oni Syna Bożego przede wszystkim jako centralny punkt historii zbawienia, Odkupiciela i Pośrednika, drogę do zjednoczenia z Bogiem i jedyne źródło życia Bożego na ziemi dla wszystkich pokoleń. Wskazują również na Jego wieloraką obecność zarówno w Kościele czasów poapostolskich, jak i współczesnym. Poza tym pragną doprowadzić katechizowanych do osobowego spotkania z Chrystusem i uczyć żyć Jego duchem.

Podstawowym źródłem autentycznego poznania planu zbawienia jest Pismo św., zwłaszcza Ewangelie. Opierając się na tekście biblijnym autorzy katechez pragną wprowadzić młodzież do wydobywania z niego prawdy o Chrystusie i człowieku oraz przygotować do samodzielnego korzystania z Pisma św..

Życie chrześcijańskie ukazane jest w pierwszym roku katechizacji jako konsekwencja wyboru Chrystusa. Treść przekazywanego orędzia i dojrzenia w wierze jest prezentowana w ścisłym powiązaniu z życiem katechizowanych. Tak więc moralność ta wynika z faktu przynależności do Chrystusa i Kościoła oraz ze świadomości zjednoczenia z Chrystusem i powiązania z rodziną ludzką. Dlatego autorzy zachęcają katechizowanych do konfrontacji własnego

⁸ *Od religii do wiary. Materiały katechetyczne*, red. M. Majewski, t. I, Warszawa 1990; *Wspólnota zbawienia. Materiały katechetyczne*, red. M. Majewski, t. II, Lublin 1984; *Świadectwo chrześcijańskie. Materiały katechetyczne*, red. M. Majewski, t. III, Warszawa 1990; *Wierność dziedzictwu. Materiały katechetyczne*, red. M. Majewski, t. IV, Warszawa 1991; *Spełnienie obietnicy, Materiały katechetyczne*, red. M. Majewski, t. V, Warszawa 1989.

⁹ *Spotkania z Chrystusem. Materiały katechetyczne*, red. J. Szpet, t. I, Poznań 1992; *Chrystus żyjący w swoim Kościele. Materiały katechetyczne*, red. J. Szpet, t. II, Poznań 1993; *Człowiek wobec problemów wiary. Materiały katechetyczne*, red. J. Szpet, t. III, Poznań 1992; *Chrześcijanin wobec współczesności. Materiały katechetyczne*, red. J. Szpet, t. IV, Poznań 1993.

¹⁰ T. I, s. 294-295.

życia z życiem i nauką Jezusa, uwzględniając przy tym treści liturgiczne, dogmatyczne oraz historyczne. W ten sposób autorzy podręcznika dążą do tego, by uczynić młodzież świadomymi członkami Kościoła.

Materiał podręcznika zawiera 60 jednostek lekcyjnych, ujętych w siedem grup tematycznych: „Poszukiwania młodych”, „Wielokrotnie przemawiał Bóg”, „Uwierzyć Ewangelii”, „Tajemnica Jezusa Chrystusa”, „Wezwanie Jezusa Chrystusa”, „Drogi wiary uczniów”, „Zdać sprawę z nadziei”¹¹ W tym pierwszym tomie nie występuje żadna katecheza, która by w sposób bezpośredni dotyczyła problematyki konfliktów. Zagadnienia te zawarte są tylko pośrednio.

Katecheza zatytułowana „Nauczycielu Dobry, co mam czynić?”¹² pragnie ukazać młodym ludziom, zagubionym wśród wielu proponowanych wartości i szukającym właściwie ustawionej hierarchii wartości, Chrystusa jako Drogę, Prawdę i Życie. Wskazuje więc na potrzebę otwarcia się na Niego i odczytania własnej egzystencji w świetle Dobrej Nowiny oraz zachęca do zawierzenia Chrystusowi.

Autor tej katechezy proponuje katechecie przeprowadzenie z młodzieżą wstępnej rozmowy na temat przeżywanych przez nią niepokojów i istniejących w jej sercu różnych, często sprzecznych pragnień. Ten dialog ma być punktem wyjścia dla dalszych rozważań, zmierzających do odkrycia, że „tylko Bóg jest ostatecznym oparciem dla wszystkich wartości i tylko On nadaje sens ludzkiej egzystencji”¹³.

Katecheza pt. „A nadzieja zawieść nie może...”¹⁴ próbuje zachęcić katechizowaną młodzież do oparcia życiowych problemów na Bogu. Chociaż nie występuje tu słowo „konflikt”, katecheta może nawiązać do tego typu sytuacji, zachęcając młodzież, by z Jezusem próbowała je rozwiązywać, zwłaszcza trwając na modlitwie.

W drugiej części pierwszego tomu, obejmującej zagadnienia związane z Pismem św., znajduje się katecheza zatytułowana „Biblijne relacje o pochodzeniu zła”¹⁵ Autor pragnie przybliżyć biblijną interpretację pochodzenia i rozprzestrzeniania się zła oraz proponuje sposoby właściwego korzystania

¹¹ J. S z p e t, *Spotkania z Chrystusem, Nowy podręcznik do katechezy młodzieżowej*, „Katolik, 31(1987), nr 3, s. 126-128.

¹² *Spotkania z Chrystusem*, s. 11-15.

¹³ J a n P a w e ł II, *Do młodych całego świata. List apostolski z okazji międzynarodowego roku Młodzieży (31 III 1985)*, w: *Spotkania z Chrystusem*, s. 14.

¹⁴ *Spotkania z Chrystusem*, s. 18-21.

¹⁵ Tamże, s. 80-83.

z wolności, którą Bóg dał człowiekowi jako dar i zadanie. Katecheta może więc ukazać młodzieży, że w wyniku grzechu pierworodnego istnieje w człowieku „pęknięcie”, które zakłóca więzi z Bogiem i z ludźmi, co w dalszej konsekwencji prowadzi do powstania różnych konfliktów.

W katechezie pt. „Chrystus ukrzyżowany”¹⁶ należy uświadomić katechizowanym, że przez śmierć Jezusa na krzyżu zostali wyzwoleni od grzechu i są powołani do współdziałania w dziele zbawienia. Można także ukazać krzyż Chrystusa jako znak nadziei i zachęcić do podejmowania walki z różnymi przejawami zła, także z konfliktami.

Charakter chrystocentryczny ma również katecheza zatytułowana „Oto ja jestem z wami”¹⁷ W tej jednostce lekcyjnej autor pragnie przybliżyć katechizowanym prawdę dotyczącą realnej obecności Chrystusa w całej rzeczywistości, w każdej sytuacji człowieka. Ważne jest więc, żeby młodzież podjęła wysiłek poznania i otwarcia się na Niego. Dzięki temu Chrystus zostanie rozpoznany przez młodzież jako Przyjaciel, na którego można liczyć w chwilach radości i opuszczenia, zgody i niepokoju, a także wtedy, gdy młodzież przeżywa liczne rozterki, wahania i konflikty¹⁸ Katecheta powinien więc zachęcać młodzież do częstej rozmowy z Bogiem i pomagać w rozpoznawaniu Go w słowie, w sakramentach, w kościele i w liturgii.

Katecheza, której temat jest sformułowany w formie pytania: „Czy błogosławieństwa są dzisiaj aktualne?”¹⁹, ukazuje młodzieży, że błogosławieństwa ewangeliczne dają dzisiejszemu światu obraz człowieka pełnego uciszenia i pokoju wewnętrznego, płynącego z łączności z Bogiem. Równocześnie autor tej jednostki lekcyjnej zachęca katechetów, żeby pomagali katechizowanym w kształtowaniu postawy gotowej do kroczenia drogą ośmiu błogosławieństw. Mogą one bowiem pomóc młodzieży w odnalezieniu sensu własnego życia oraz dodać sił do spokojnego rozwiązywania powstających w życiu różnych konfliktów.

W jednostce katechetycznej „Spojrzał z miłością”²⁰ pragnie się ukazać katechizowanym wieczną miłość Chrystusa, jako mocny fundament ludzkiej egzystencji. Ten, kto potrafi odkryć tę prawdę i uwierzy w nią, będzie starał się naśladować Chrystusa i z Nim rozwiązywać swoje problemy.

¹⁶ Tamże, s. 135-139.

¹⁷ Tamże, s. 143-150.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, s. 213-217.

²⁰ Tamże, s. 230-234.

Inspiracją do podejmowania problematyki dotyczącej przeżywanych przez młodzież konfliktów mogą być katechezy poświęcone modlitwie. W podręczniku *Spotkania z Chrystusem* znajdują się dwie jednostki lekcyjne poświęcone modlitwie. Pierwsza z nich, zatytułowana „Panie naucz nas modlić się”²¹, ukazuje postawę modlącego się Chrystusa i Jego naukę na temat modlitwy i jednocześnie proponuje modlitwę, jako jeden ze sposobów pomagających w rozwiązywaniu trudności życiowych. Natomiast druga katecheza, w całości poświęcona modlitwie, wzywa katechizowanych do nieustannej modlitwy. Jest ona zatytułowana „Wy tak się módlcie”²².

Materiały pt. *Chrystus żyjący w swoim Kościele*²³ stanowią drugi tom serii *Żyć Prawdę* i są adresowane do katechetów młodzieży drugiego roku katechizacji ponadpodstawowej. Autorzy tych katechez, zgodnie z celem wyznaczonym przez program ramowy w zakresie szkoły średniej, pragną przybliżyć realizację zbawczych zamiarów Bożych w społeczności Kościoła. Jednocześnie dążą do przedstawienia młodzieży w miarę pełnego obrazu rzeczywistości Kościoła jako: ludu Bożego, instytucji zbawczej, społeczności o strukturze hierarchicznej, wspólnoty, powszechnego znaku zbawienia oraz do przekazania prawdy, że Kościół żyjąc w świecie nie żyje dla siebie, ale dla człowieka i świata.

Autorzy drugiego tomu materiałów katechetycznych dla młodzieży ukazując istotę Kościoła, jego tajemnicę, która się realizuje w wymiarach bosko-ludzkich, chcą doprowadzić młodych ludzi do właściwego spojrzenia na Kościół. Celem katechez nie jest więc jedynie podawanie wiedzy i gromadzenie faktów z przeszłości Kościoła, ale wprowadzenie katechizowanych w aktywne życie Kościoła. Dlatego należy pomóc młodzieży dostrzec jej własne miejsce i rolę w Kościele przez zaangażowanie we wspólnotę parafialną oraz kształtować w uczniach postawę odpowiedzialności za Kościół.

Ukazanie powyższych perspektyw wspólnoty eklezjalnej koncentruje się wokół pięciu następujących zagadnień: „U fundamentów chrześcijaństwa”, „Średniowiecze chrześcijańskie”, „Chrześcijaństwo czasów nowożytnych”, „Kościół katolicki w czasach współczesnych”, „Czasy najnowsze Kościoła i świata”²⁴.

²¹ Tamże, s. 218-223.

²² Tamże, s. 224-227.

²³ *Chrystus żyjący w swoim Kościele*, s. 1-395.

²⁴ Tamże, s. 5-6.

Wśród 61 jednostek katechetycznych, przeznaczonych na drugi rok katechizacji młodzieży szkół ponadpodstawowych, tylko dwie nawiązują do problematyki konfliktów. Nie ma więc żadnej katechezy, która byłaby w całości poświęcona konfliktom.

Katecheza pt. „Przebaczenie w Kościele”²⁵ ukazując pochodzenie i sprawowanie sakramentu pojednania w historii Kościoła, pragnie uświadomić młodzieży, że sakrament pojednania jest źródłem łaski. We wstępnej rozmowie katecheta powinien odczytać fragment książki *O wielkich świętych inaczej*, mówiący o ludziach, którzy przybywali do Ars, aby przystąpić do sakramentu pojednania. Dla tych osób spowiedź stanowiła wartość, dlatego potrafili odbyć długą podróż w celu oczyszczenia swego serca. Następnie katecheta powinien przedstawić młodzieży postawę współczesnych ludzi wobec sakramentu pojednania. W obecnym czasie — co zauważa autor tej jednostki lekcyjnej — jest coraz więcej osób, które nie przystępują do spowiedzi ze względu na konflikt sumienia, związany z problematyką seksualną. Z jednej strony młody człowiek czuje się winny, natomiast z drugiej nie potrafi przyznać się do grzechu i wyznać go przed kapłanem. W ten sposób następuje zderzenie się dwóch przeciwstawnych dążeń, czyli powstaje konflikt. Niejednokrotnie w wyniku tego typu sytuacji dochodzi do kwestionowania autentyczności spowiedzi. Trzeba więc bardzo wyraźnie podkreślić obecność samego Chrystusa w sakramencie pojednania i zachęcić młodzież do częstego k o r z y s t a n i a z tego sakramentu oraz do robienia codziennego rachunku sumienia, który pomaga stanąć w prawdzie przed Bogiem, a jednocześnie przygotowuje do spowiedzi i otwarcia się na działanie łaski Bożej. Poza tym katecheta, uwzględniając potrzeby i problemy swoich uczniów, może pogłębić to zagadnienie i poświęcić więcej uwagi konfliktom moralnym lub seksualnym, ukazując konieczność współdziałania z łaską Bożą, zwłaszcza gdy tego typu konflikty przekształcają się w nałóg.

„Kościół orędownikiem jedności i pokoju”²⁶ to jednostka katechetyczna, która odwołując się do treści encyklik *Pacem in terris* i *Populorum progressio*, zapoznaje katechizowanych z nauczaniem Kościoła dotyczącym jedności i pokoju. Katecheta powinien zachęcić młodzież do włączenia się w realizację posłannictwa budowania ładu społecznego. We wstępnej rozmowie ma on pobudzić młodzież do dyskusji na temat czynników zakłócających jedność i pokój międzyludzki. Jako przykład poważnego zagrożenia pokoju na świecie

²⁵ Tamże, s. 60-69.

²⁶ Tamże, s. 266-271.

można przytoczyć historię tzw. kryzysu kubańskiego z 1962 r., zaznaczając udział papieża Jana XXIII w rozwiązywaniu tego konfliktu.

Trzeci tom materiałów, zatytułowany *Człowiek wobec problemu wiary*²⁷, jest adresowany do katechetów młodzieży klas trzecich szkoły ponadpodstawowej. Autorzy tych katechez pragną pomóc młodzieży w wyborze i pogłębieniu osobistej wiary, przygotowaniu do odważnego podejmowania i rozwiązywania różnych problemów oraz chcą przygotować do kontaktu z przedstawicielami innych religii i wyznań.

Całość materiału ujęto w pięć bloków tematycznych. Są to: „Dlaczego wierzę?”, „Jak wierzyć?”, „W co wierzę?”, „Wierzę Bogu” oraz „Żyć wiarą”. Tak podzielone zagadnienia, związane z problemem wiary, obejmują 60 jednostek katechetycznych. Autorzy zachęcają nauczycieli religii do szerokiego aktywizowania młodzieży. Dlatego proponują metody dialogu, zachęcają do włączania uczniów w przygotowanie poszczególnych katechez, zwłaszcza poprzez redagowanie referatów, sprawozdań, czy wywiadów²⁸

Problematyka konfliktów, a zwłaszcza przyczyn, które decydują o ich powstaniu, jest zawarta w katechezie pt. „Tajemnica zła w świecie”²⁹. W tej jednostce lekcyjnej powinno się nie tylko ukazać najgłębsze źródła zła panującego w świecie, ale i przypomnieć młodzieży, że Jezus Chrystus zwyciężył grzech. Dzieło zbawienia jest więc dla każdego chrześcijanina źródłem mocy i siły w pokonywaniu codziennych słabości i pokus.

Również katecheza zatytułowana „Być czy mieć”³⁰ nawiązuje do problematyki konfliktów i pragnie ukazać młodzieży niebezpieczeństwa wynikające z założeń materializmu praktycznego, a jednocześnie zachęcić do troski o własną duszę i wartości duchowe.

Autor proponuje przeprowadzenie tej katechezę metodą trybunału, co pozwoli przedstawić młodzieży rozbieżności istniejące między sprawami określonymi jako *m i e ć*, a tymi, które odnoszą się do *b y ć*. Katecheta powinien uświadomić katechizowanym, że każdy z nich często staje przed takimi wyborami, które mogą dotyczyć rozbieżnych pragnień pomiędzy *m i e ć* a *b y ć*. Istotna jest także pomoc katechety w odkrywaniu wartości duchowych i oparciu swojego życia na Chrystusie, dającym moc potrzebną do tego, aby od siebie więcej wymagać i opowiadać się za Chrystusem. Dla-

²⁷ *Człowiek wobec problemu wiary*, s. 1-287.

²⁸ Tamże, s. 5-6.

²⁹ Tamże, s. 238-242.

³⁰ Tamże, s. 262-266.

tego katecheta powinien przeanalizować z młodzieżą przemówienie papieża Jana Pawła II, skierowane do nich na Westerplatte. W końcowej części katechezy można, jako modlitwę, odczytać wiersz ks. J. Szymika *Uczę się chodzić*, w którym poeta uwrażliwia odbiorcę na potrzebę nieustannego dokonywania wyborów, uwzględniających wymagania płynące z przykazań.

Czwarty tom materiałów katechetycznych, z serii *Życ Prawdą*, nosi tytuł *Chrześcijanin wobec współczesności*³¹ i jest przeznaczony dla katechetów młodzieży czwartego roku katechizacji w szkołach ponadpodstawowych. „Twórcy tych katechez pragną rozszerzyć wizję chrześcijaństwa i ukazać ją na tle współczesnych problemów świata oraz zaszczepić ideę pełnego człowieka i chrześcijanina, który potrafiłby dobrze wykonywać swoje obowiązki zawodowe, społeczne, rodzinne, państwowe i kościelne. Równocześnie zapoznają oni młodzież z podstawami i motywami pracy nad sobą oraz zachęcają do świadomego udziału w kształtowaniu dojrzałej osobowości”³².

Problematykę tę autorzy katechez prezentują w czterech grupach tematycznych, które obejmują: tajemnicę chrześcijańskiego powołania, drogę życiowego powołania, odpowiedzialność za życie i zdrowie oraz moralność życia społecznego³³. Cały materiał podzielony jest na 44 jednostki katechetyczne, gdzie tylko dwie katechezy są w całości poświęcone konfliktom.

Pierwszą z nich zatytułowano „Rozładowywanie i zapobieganie konfliktom w rodzinie”³⁴. Celem tak sformułowanej katechezy jest uświadomienie młodzieży przyczyn decydujących o powstaniu konfliktów oraz wspólne szukanie sposobów wspomagających proces rozwiązywania konfliktów rodzinnych i zapobiegających ich powstawaniu. Autor tej jednostki lekcyjnej proponuje wykorzystanie, we wstępnej części katechezy, satyry zamieszczonej w czasopiśmie „Kobieta i życie”. Ma to pomóc katechecie w postawieniu młodzieży pytania: „Skąd się biorą konflikty?” W celu rozwiązania tak sformułowanego problemu katecheta wraz z katechizowanymi powinien wykorzystać informacje dotyczące konfliktów, zawarte w słownikach psychologicznych. W nich bowiem umieszczone są definicje konfliktów. Następnie autor proponuje przeprowadzenie rozmowy na temat przyczyn decydujących o powstawaniu konfliktów między małżonkami oraz między rodzicami a ich dziećmi. W końcowej części katechezy należy ukazać sposoby pomagające w pozytywnym

³¹ *Chrześcijanin wobec współczesności*, s. 1-303.

³² Tamże, s. 5-6.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże, s. 151-155.

rozwiązywaniu konfliktów. Można tu wykorzystać fragment z Listu do Kolo-san (Kol 3, 12-21) oraz informacje zawarte w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* (KDK 52). Teksty te – jak twierdzi autor katechezy – mają być pomocą w wyprowadzaniu trafnych wniosków. Bardzo ważna jest także refleksja modlitewna, kończąca katechezę. Powinna ona zachęcić młodzież do nieustannej modlitwy o świętość polskich rodzin, dla których wzorem jest Najświętsza Rodzina z Nazaretu.

W jednostce katechetycznej „Prawa człowieka – uprawnienia i obowiązki”³⁵ pragnie się uwrażliwić uczniów na sytuacje, w których konflikt praw i obowiązków wymaga sprawiedliwego rozwiązania. Cała katecheza podzielona jest na pięć części. W pierwszej powinna być przedstawiona sytuacja społeczno-polityczna. Można tu odwołać się do różnych konfliktów, które powstają na płaszczyźnie międzynarodowej. Istotne jest także ukazanie genezy i zakresu działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz postawienie problemu: Jakie są główne prawa człowieka, a jakie obowiązki? Twórca tej katechezy proponuje, żeby powyższe zagadnienia zostały przedstawione w formie referatu, przygotowanego przez jednego z uczniów. Następnie, w drugiej części, katecheta powinien podjąć z katechizowanymi dyskusję, zmierzającą do uzyskania odpowiedzi na postawiony problem. Rozmowa ta może być prowadzona w małych grupach, które będą analizowały odpowiednie teksty artykułów *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*. W kolejnej części katecheta prowadzi z młodzieżą dyskusję, która ma uświadomić uczniom, że posiadanie praw przez jednego człowieka zobowiązuje drugiego do ich poszanowania. Odpowiedzią na poznane przez katechizowanych prawdy ma być modlitwa. Autor proponuje przeprowadzenie jej w czwartej części katechezy. Może to być modlitwa spontaniczna, aktywizująca całą klasę. W końcowej, piątej części uczniowie powinni zapisać wnioski wypływające z katechezy.

Pośrednio o konfliktach można mówić, prowadząc katechezę na temat „Świata ludzkich wartości”³⁶. Celem tak sformułowanej jednostki lekcyjnej jest ukazanie właściwie ustawionej hierarchii wartości oraz kształtowanie umiejętności umożliwiających dokonywanie wyboru prawdziwych i najwyższych wartości. Katecheta powinien przekonać młodzież, że właściwie ustawiona hierarchia wartości pomaga w rozwiązywaniu różnych sytuacji konfliktowych, zwłaszcza związanych z życiem religijno-moralnym.

³⁵ Tamże, s. 236-239.

³⁶ Tamże, s. 35-44.

„Jaka różnica — teraz czy za parę dni?”³⁷ to jednostka katechetyczna, w której pragnie się uświadomić uczniom, że czystość przedmałżeńska jest wartością — znakiem prawdziwej miłości oraz podstawą odpowiedzialności dwojga kochających się ludzi za kształt przyszłej wspólnoty małżeńsko-rodzinnej. Katecheta może nawiązać w rozmowie z młodzieżą do konfliktów powstających między dwiema kochającymi się osobami. Często u podstaw tego typu sytuacji są pragnienia związane ze sferą seksualną. Ważne jest więc, by katecheta, ukazując wartość czystości przedmałżeńskiej, jednocześnie wskazał młodzieży konkretne środki wspomagające proces wychowania do autentycznej i czystej miłości. Istotną rolę pełni tu modlitwa, dlatego katecheta powinien zachęcać katechizowanych do współpracy z łaską Bożą oraz razem z nimi modlić się o czystość serc. Poza tym może on zaproponować młodzieży literaturę dotyczącą tego problemu.

Z powyższych refleksji wynika, że seria materiałów *Życ Prawdę*, wydana pod redakcją ks. J. Szpeta tylko dwa razy w sposób bezpośredni podejmuje problematykę konfliktów. Są jednak katechezy, które pośrednio traktują o konfliktach, zwłaszcza religijnych i moralnych. Natomiast zamieszczony w każdej katechezie wykaz literatury pomocniczej może stanowić pomoc dla katechety w pogłębianiu i rozszerzaniu przeżywanych przez młodzież problemów. Istotną więc rolę pełni tu katecheta. Powinien on kształtować w sobie umiejętność tzw. programowania chwilowego, które otwiera się i nachyla w kierunku epoki i środowiska. Powinna to być otwartość, przez którą katecheza czerpie istotne wartości, ale zarazem zachowuje swoją tożsamość. W programowaniu należy więc ustawicznie rozważać katechezę w kontekście źródeł i perspektyw, Kościoła i świata, człowieka i wiary, objawienia i kultury. Bardzo ważne jest tu całościowe ujęcie problemu. Należy więc tak opracować programy, by zawierały one szerokie możliwości ich modyfikacji i inspirowały katechetów do samodzielnej inwencji twórczej. Dlatego trzeba ducha postawić przed literą, a dynamiczną realizację cenić wyżej niż jedynie materialne jego wypełnienie³⁸ A jak te założenia są realizowane podczas procesu katechetycznego, odbywającego się w środowisku szkolnym?

³⁷ Tamże, s. 140-146.

³⁸ M. M a j e w s k i, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 156-157.

3. KONFLIKTY MŁODZIEŻY OMAWIANE NA KATECHEZIE

Duża część badanych (165 osób, w tym 50 z małego miasta i 115 z dużego) stwierdziła, że żadne z przeżywanych przez nich konfliktów nie były omawiane na katechezie.

Pozostała część badanych osób pamiętała katechezy, których tematem były powstające w ich życiu konflikty. W tej grupie najwięcej maturzystów (27,0%) pisało, że na katechezie omawiano konflikt rodzinny. Inni respondenci wymieniali konflikty: religijny (20,9%), moralny (11,9%). Znacznie mniej maturzystów pamiętało katechezy, podczas których analizowano konflikty: pokoleń (9,0%), seksualny (6,6%), z rówieśnikami (6,1%), z otoczeniem (5,7%), z rodzeństwem (4,2%), szkolny (3,3%), z sympatią (2,9%). Tylko 2,4% badanych pisało, że na katechezie omawiano konflikty powstające pomiędzy uczniami a nauczycielami.

Młodzież reprezentująca dwa środowiska różniła się w sposób statystycznie istotny odnośnie do omawianych na katechezie rodzajów konfliktów ($\chi^2=20,57$ $df=10$ $p<0,05$). W sposób szczególny dość znaczące różnice procentowe w pięciu kwestiach wystąpiły pomiędzy badanymi z małego i z dużego miasta. Maturzyści z małego miasta częściej od maturzystów z dużego pisali, że na katechezie omawiano konflikty: rodzinny ($\chi^2=11,43$ $df=1$ $p<0,01$), z rówieśnikami ($\chi^2=10,93$ $df=1$ $p<0,01$), z otoczeniem ($\chi^2=7,23$ $df=1$ $p<0,01$), z sympatią ($\chi^2=6,25$ $df=1$ $p<0,02$), szkolny ($\chi^2=5,55$ $df=1$ $p<0,02$) i seksualny ($\chi^2=4,00$ $df=1$ $0,05>p>0,02$). Stąd widać wyraźnie, że katecheza realizowana w małym mieście wyrastała z życia młodzieży, w nim tkwiła i je ubogacała. Była więc ona włączona w świat psychiczny młodzieży. Oto niektóre wypowiedzi badanych: „uczestniczyłam w katechezach, na których rozmawialiśmy o konfliktach moralnych, religijnych, seksualnych i z sympatią. To były burzliwe dyskusje, bo trudno jest przyjąć naukę Kościoła, zwłaszcza związaną z życiem moralnym” (DZ 277); „różne konflikty omawiano na katechezie, ale często koncentrowano się na konfliktach rodzinnych, z rodzeństwem i pokoleń” (CH 475); „miałam szczęście, bo gdy przeżywałam jakiś konflikt, to wtedy na katechezie był on omawiany. Do tych konfliktów należą: szkolny, rodzinny, z otoczeniem, pokoleń, moralny i oczywiście religijny” (DZ 111).

4. SPOSOBY UDZIELANEJ PRZEZ KATECHEZĘ POMOCY W ROZWIĄZYWANIU PRZEŻYWANYCH PRZEZ MŁODZIEŻ KONFLIKTÓW

W celu uzyskania szczegółowych informacji dotyczących roli, jaką pełni katecheza w rozwiązywaniu przeżywanych przez młodzież konfliktów, zapytano badanych: w jaki sposób omawianie na katechezie tematów o konfliktach pomogło tobie zająć nową postawę wobec powstających w życiu konfliktów? Otrzymane odpowiedzi pokazuje poniższa tabela.

1. Pomoc katechezy w rozwiązywaniu konfliktów młodzieży*

Sposoby pomocy	Małe miasto						Duże miasto						Ogółem	
	Dziewczęta		Chłopcy		Razem		Dziewczęta		Chłopcy		Razem		N	%
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
nie pomogła	45	10,5	12	13,5	57	11,0	113	47,9	38	56,7	151	49,8	208	25,3
zachęcała do pracy nad sobą	85	19,8	13	14,6	98	19,0	41	17,4	7	10,4	48	15,8	146	17,8
uczyła, jak żyć z ludźmi	92	21,4	31	34,8	123	23,7	10	4,2	9	13,4	19	6,3	142	17,3
uczyła zrozumieć sytuację konfliktową	79	18,4	15	16,9	94	18,1	35	14,8	4	6,0	39	12,9	133	16,2
ukazywała skuteczne sposoby rozwiązywania	52	12,1	6	6,7	58	11,2	17	7,2	2	3,0	19	6,3	77	9,4
uczyła lepszego zachowania	51	12,0	7	7,9	58	11,2	13	5,5	6	9,0	19	6,3	77	9,4
uczyła lepiej przeżywać sytuację konfliktową	25	5,8	5	5,6	30	5,8	7	3,0	1	1,5	8	2,6	38	4,6
Razem	429	100,0	89	100,0	518	100,0	236	100,0	67	100,0	303	100,0	821	100,0
Test χ^2	$\chi^2=165,82$ $df=6$ $p<0,001$													

* – Procent obliczono od ilości odpowiedzi

Największą grupę tworzą osoby (25,3%), którym omawianie na katechezie tematów o konfliktach nie pomogło w kształtowaniu postawy wobec tworzących się sytuacji konfliktowych.

Drugą grupę stanowią badani, którzy dostrzegali pośrednie oddziaływanie wychowawcze katechezy w rozwiązywaniu konfliktów. Dlatego osoby te pisały, że katecheza zachęcała do pracy nad sobą (17,8%), uczyła, jak żyć z ludźmi (17,3%) oraz uczyła lepszego zachowania (9,4%). Wśród tak sformułowanych wypowiedzi młodzieży znajdują się stwierdzenia tych respondentów, którzy wcześniej stwierdzali, iż na katechezie nie omawiano żadnych konfliktów. Jedna z dziewcząt podkreśla: „mimo że na katechezie nie omawiano żadnych konfliktów, które przeżywałam, to dostrzegam pośrednią pomoc katechezy w kształtowaniu mojej nowej postawy wobec powstających w życiu konfliktów. Była to zachęta do pracy nad sobą oraz nauka współżycia z innymi ludźmi” (DZ 292)³⁹ Podobnie wypowiada się chłopak: „na katechezie nie poruszano tematów odnoszących się do moich konfliktów, ale mówiono o innych sprawach, np. o pracy nad sobą i dlatego w pewien sposób katecheza pomogła mi” (CH 500).

Trzecią grupę stanowią osoby, które dostrzegały bezpośrednią pomoc katechezy w rozwiązywaniu przeżywanych przez nie konfliktów. Stąd pisały one, że katecheza uczyła zrozumieć sytuację konfliktową (16,2%), ukazywała skuteczne sposoby rozwiązywania (9,4%) oraz uczyła lepiej przeżywać sytuację konfliktową (4,6%).

Z zawartych w powyższej tabeli wskaźników procentowych można wnioskować, że między młodzieżą uczącą się w dwóch środowiskach wystąpiły statystycznie bardzo istotne różnice. Stanowisko to jest potwierdzone przez wielkość testu chi-kwadrat ($\chi^2=165,82$ $df=6$ $p<0,001$). Stąd ogólnie należy stwierdzić, iż młodzież z małego miasta w większym stopniu niż młodzież z dużego miasta dostrzegała pomoc katechezy w rozwiązywaniu konfliktów. Różnice te zaznaczają się pomiędzy badanymi z dwóch środowisk także w poszczególnych kwestiach szczegółowych. Znacznie więcej młodzieży z małego miasta niż z dużego pisze, że katecheza uczyła, jak żyć z ludźmi ($\chi^2=76,16$ $df=1$ $p<0,01$), jak zrozumieć sytuację konfliktową ($\chi^2=22,74$ $df=1$ $p<0,01$), ukazywała skuteczne sposoby rozwiązywania konfliktów ($\chi^2=19,75$ $df=1$ $p<0,01$), uczyła również lepszego zachowania ($\chi^2=19,75$ $df=1$ $p<0,01$).

³⁹ Odtąd stosuje się następujące skróty: DZ- dziewczyna; CH- chłopak; cyfra arabska po literach oznacza kolejną osobę; ankiety oznaczone numerami od 1 do 250 zawierają wypowiedzi udzielone przez maturzystów z małego miasta; pozostałe ankiety (od 251 do 500) zawierają odpowiedzi udzielone przez respondentów z dużego miasta).

i umiejętności przeżywania sytuacji konfliktowej ($\chi^2=12,73$ $df=1$ $p<0,01$) zachęcała do pracy nad sobą ($\chi^2=17,12$ $df=1$ $p<0,01$). Natomiast badani z Olsztyna nie mieli odmienne zdanie na ten temat i dlatego bardzo często pisali, że katecheza nie pomogła im w rozwiązywaniu konfliktów ($\chi^2=42,48$ $df=1$ $p<0,01$).

Chcąc pogłębić badany problem zapytano młodzież o utrudnienia w prowadzeniu katechez mających na celu pomoc w rozwiązywaniu konfliktów. Otrzymane wyniki prezentuje poniższa tabela.

2. Utrudnienia w prowadzeniu katechezy *

Utrudnienia	Mało miasto						Duże miasto						Ogółem	
	Dziewczęta		Chłopcy		Razem		Dziewczęta		Chłopcy		Razem			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
program katechez	80	23,8	18	31,0	98	24,7	118	36,5	49	48,5	167	39,4	265	32,3
postawa katechety	61	18,0	11	19,0	72	18,2	87	26,9	24	23,7	111	26,2	183	22,3
koledzy i koleżanki	85	25,1	11	19,0	96	24,2	58	18,0	14	13,9	72	17,0	168	20,6
duża liczba osób na katechezie	67	19,8	10	17,2	77	19,4	48	14,9	14	13,9	62	14,6	139	16,9
nic nie utrudnia	45	13,3	8	13,8	53	13,5	12	3,7			12	2,8	65	7,9
Razem	338	100,0	58	100,0	396	100,0	323	100,0	101	100,0	424	100,0	820	100,0
Test χ^2	$\chi^2=56,29$ $df=4$ $p<0,001$													

* – Procent obliczono od ilości odpowiedzi

Istotny jest fakt, że najwięcej osób (32,2%) dostrzegало ograniczenia w samym programie katechetycznym. Poza tym wielu badanych z jednej strony wymieniało postawę katechety (22,3%), a z drugiej pisało o kolegach i koleżankach (20,6%) oraz o dużej liczbie osób na katechezie (16,9%). Jest również grupa maturzystów (7,9%), która nie dostrzegala żadnych utrudnień.

Na podstawie dokonanej analizy można stwierdzić, że pomiędzy młodzieżą reprezentującą dwa środowiska występują statystycznie istotne różnice

($\chi^2=56,29$ $df=4$ $p<0,001$). Młodzież z dużego miasta dostrzegała więcej różnych utrudnień w prowadzeniu katechez niż młodzież z małego miasta. Środowisko, w którym badani się uczą, wprowadza statystycznie istotne zróżnicowanie w trzech kwestiach szczegółowych. Maturzyści z Olsztyna częściej od maturzystów z małego miasta pisali, że program katechetyczny ($\chi^2=17,96$ $df=1$ $p<0,01$) i postawa katechety ($\chi^2=8,31$ $df=1$ $p<0,01$) utrudniają takie prowadzenie katechez, by mogły one pomagać w rozwiązywaniu konfliktów. Natomiast więcej badanych z małego miasta niż z dużego nie dostrzegało żadnych przeszkód w realizacji katechez mających na celu wspomaganie młodzieży w rozwiązywaniu jej konfliktów ($\chi^2=25,86$ $df=1$ $p<0,01$). Jedna z dziewcząt napisała: „program katechez i postawa katechety to główne utrudnienia. Gdyby nasz ksiądz katecheta chciał robić «coś» ponad program, gdyby interesował się naszym życiem i problemami, to wtedy katechezy nie tylko pomagałyby nam w rozwiązywaniu konfliktów, ale i byłyby bardziej życiowe, interesujące” (DZ 341). Odmienne zdanie wypowiedziała maturzystka z małego miasta, która, jak sama zaznacza, nie dostrzega żadnych utrudnień, bo „[...] jeżeli się chce, to zawsze można «coś wynieść» z katechezy do życia i zastosować to w rozwiązywaniu konfliktów. Jest przecież wiele uniwersalnych zagadnień [...]. Trzeba myśleć i dostosowywać wiedzę do praktyki — nikt nie da nam gotowych recept” (DZ 92).

Dokonana analiza pokazuje, że istnieje wzajemne powiązanie pomiędzy konfliktami omawianymi na katechezie a stopniem udzielanej przez nią pomocy w rozwiązywaniu konfliktów oraz różnymi utrudnieniami w realizacji tego celu. Stąd badani z dużego miasta, którzy rzadko uczestniczyli w katechezach poświęconych konfliktom, nie dostrzegali bezpośrednich, pozytywnych oddziaływań katechezy, twierdząc, że program katechetyczny oraz postawa katechety uniemożliwiają takie prowadzenie katechez, by mogły one pomagać w rozwiązywaniu konfliktów. Katecheza powinna więc otworzyć się na propozycje młodzieży. Dzięki temu będzie możliwe wspólne rozwiązywanie zasadniczych problemów katechizowanych⁴⁰

⁴⁰ M. M a j e w s k i, *Katecheza młodzieży okresu dojrzewania*, „Ateneum kapłańskie”, 91(1978), z. 3, s. 424-427.

5. POSTULATY KATECHIZOWANYCH MATURZYSTÓW

Pamiętając o tym, że trzeba wciąż na nowo korygować treści katechezy i współtworzyć ją z katechizowanymi, poproszono maturzystów o napisanie własnych propozycji dotyczących sposobów, jakimi powinien posługiwać się katecheta, który pragnie pomagać młodzieży w rozwiązywaniu jej konfliktów. Katechizowani pisali, że pragną przede wszystkim:

- nowego programu, który uwzględniałby potrzeby i zainteresowania uczniów oraz pomagał żyć nauką Chrystusa (56,5%),
- więcej katechez na temat konfliktów i sposobów ich rozwiązywania (20%),
- pomagać katechecie w realizacji katechez i dlatego domagają się nowych, aktywizujących metod (11%),
- prowadzić indywidualne rozmowy z katechetą (8,5%),
- oglądać filmy ukazujące konkretne zachowania się ludzi preferujących wartości chrześcijańskie (4%).

Istotny jest tu fakt, że powyższe postulaty wysuwali zarówno badani maturzyści z dużego, jak i z małego miasta. Nie wystąpiły więc statystycznie istotne różnice odnośnie do proponowanych sposobów omawiania konfliktów na katechezie. Ilustracją powyższych postulatów są następujące wypowiedzi udzielone przez badanych maturzystów: „Myślę, że bardzo dużo zależy od programu, jaki realizuje się w szkole. Obecny program jest mało interesujący i w ogóle nie uwzględnia naszych potrzeb. Do tego dochodzi sposób, w jaki katecheta przekazuje nam poszczególne treści. Często jest to forma «suchego wykładu». Katecheta mówi, czyta, a my robimy inne rzeczy lub udajemy, że słuchamy [...]. Może katecheta powinien poszukać nowych metod, które angażowałyby uczniów?” (DZ 354); „[...] katechezy powinny być prowadzone w formie aktywizującej uczniów. Czasami warto wyświetlić filmy, które pokazują walkę dobra ze złem i zwycięstwo dobra, a poza tym katecheta powinien mieć czas dla uczniów poza katechezą. Indywidualne rozmowy mogą pomóc” (CH 498); „chciałabym, żeby katecheta zapraszał kompetentne osoby na katechezę i w ten sposób pomagał nam w rozwiązywaniu naszych konfliktów” (DZ 105); „nie wiem, czy katecheci mają jakiś wpływ na program, według którego nas uczą, ale myślę, że obecny program musi być zmieniony, bo jest nudny i niezyciowy” (CH246).

6. WNIOSKI

Reasumując należy stwierdzić, na podstawie przeprowadzonych badań, że problematyka konfliktów młodzieżowych powinna być dogłębniej realizowana w procesie katechetycznym. Stąd twórcy nowych programów, adresowanych do młodzieży szkół średnich, powinni uwzględnić postulaty wysunięte przez katechizowanych. Istotną rolę pełni tu katecheta, który nie może ograniczać się tylko do realizacji programu, lecz musi uwzględniać potrzeby swoich uczniów, współtworząc z nimi katechezę. Młodzież pragnie twórczych lekcji religii, umożliwiających ciągłe i systematyczne dochodzenie do prawdy i pomagających w integralnym rozwoju osobowości. Katecheza musi więc być pewnego rodzaju szkołą, towarzyszącą głównym etapom życia, jak latarnia oświecająca drogę młodzieńca i dorastającego człowieka (CT 39).

HOW THE CATECHIST CAN HELP IN THE CONFLICTS EXPERIENCED BY THE CATECHIZED YOUTH (AN EXAMPLE OF EMPIRICAL RESEARCH)

S u m m a r y

The paper takes up the problems of conflicts experienced by the catechized youth, and justifies their significance on the basis of *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* (The General Religious Instruction) and the adhortation *Catechesi tradendae*. First it shows the problems of conflicts contained in the catechetical materials for adolescents, edited by Rev. J. Szpet. It has been stated that the materials contain three catecheses directly devoted to this issue. There are, however, catechetical units in which it is possible to draw on to various states of conflict. Then, on the basis of empirical research, the conflicts discussed at the religious instruction have been shown (family, religious, moral, generational, sexual and the like conflicts). The valuable part of the paper is that it shows the ways in which the catechist could help in solving conflicts. 75 per cent of the subjects think that the catechist is of no help for them in this respect. According to the young people, what makes this question more difficult is the curriculum of religious instructions, the attitude of the catechist, schoolgirls and schoolboys, and a large number of pupils at the catechesis.

The author adds authentic statements of the subjects, and their postulates concern the need for a new curriculum, more catecheses about the conflicts and their solutions and more methods that activate people. The important questions are well illustrated by the enclosed tables (with the test Chi square).

The final conclusion says about the need to include the opinion of the youth when forming new curricula.

Translated by Jan Kłos